



## ADHD HOS BARN. HUR KAN VI FÖRSTÅ BETYDELSEN AV TEMPERAMENT VID ADHD?

11 november klockan 14-16  
Centrum för forskning om funktionshinder

Matilda Frick  
Fil.dr, leg. psykolog  
Institutionen för psykologi, Uppsala universitet



"Symtombilden vid ADHD påverkas av en rad olika faktorer. Kognitiva funktioner som till exempel arbetsminne och impuls kontroll spelar en viktig roll, men också mer personliga egenskaper som temperament påverkar uttrycket vid ADHD. Var går egentligen gränsen mellan personlighet, temperament och diagnosen ADHD? Och vilka temperamentsdrag är en risk för att utveckla diagnosen?"

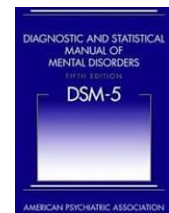
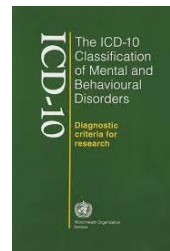
3



## VAD ÄR ADHD?



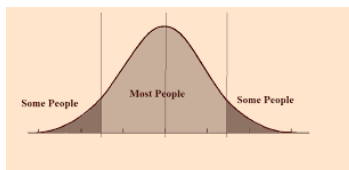
Nigg, 2005; Willcutt et al., 2005; Martel, 2009; Sobanski et al., 2010



5



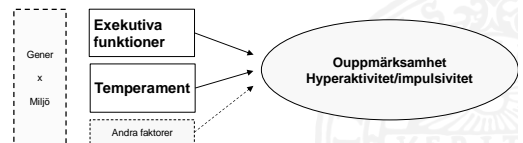
## Ett dimensionellt perspektiv på ADHD



Shaw et al., 2011



## Ett multifaktoriellt och heterogent perspektiv på ADHD





## VAD ÄR TEMPERAMENT?



- ✓ Gas och broms
  - ✓ Reaktivitet och reglering
- Vår benägenhet att reagera med vår arsenal av känslor; positiva och negativa, närmande och undvikande, och hur vi hanterar (reglerar) dessa reaktioner

Rothbart, 2007



## TEMPERAMENT

- Medfött men utvecklas i interaktion med miljön.
- Till viss del stabilt över tid.
- Inbegriper olika trösklar för reaktion, intensitet, och återhämtning...
- Dimensionellt fördelade i befolkningen.



Temperament är biologiskt rotade trådar som tillsammans med personliga och kulturella erfarenheter väver vår personlighet.

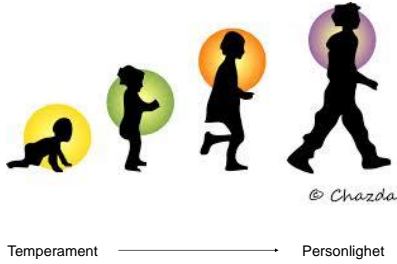


## VAD ÄR PERSONLIGHET?

Psykologiska kvaliteter som bidrar till en individs bestående och karakteristiska mönster av känslor, tänkande och beteende.

- Ca 40-50 procent förklaras av genetiska faktorer, 5 procent förklaras av familjemiljön och resterande 45-55 procenten förklaras av unika miljöeffekter.





14



## Thomas & Chess temperamentsmodell



- Easy (40 %): positivt humör, anpassningsbar, tydlig rytm
- Difficult (10 %): negativt humör, lättfrustrerad, tar tid att anpassa sig till nya situationer, oregelbunden rytm
- Slow to warm up (15 %): Mildare reaktioner (i relation till både positiva och negativa situationer), behöver tid för att vänja sig vid nya situationer

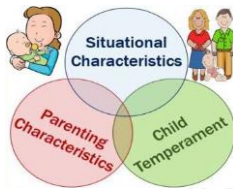
Chess & Thomas, 1991

15



## Goodness of fit

- Bra matchning mellan barn och omgivande miljö.



## Kulturella aspekter på temperament

Kultur och medföljande normer är viktiga, hur vi ser på temperament är beroende av kulturell kontext

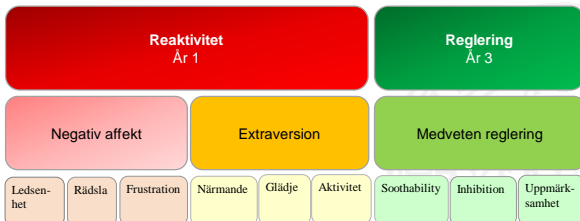
blyghet = problem i USA  
impulsivitet = problem i Kina



17



## Mary Rothbart's temperamentsmodell



Ju starkare reaktivitet, desto svårare att reglera?

Hög reaktivitet och hög reglering, en framgångsrik kombo?

Hög reaktivitet i kombination med lyhörda vårdnadshavare, en framgångsrik kombo?





## ADHD och Trots

- Trotsyndrom är en vanlig samsjuklighet med ADHD
- Ca 50 % av barn med ADHD har också en trotsproblematik
- Kännetecknas av ett varaktigt mönster av irritabilitet och trots



20



## TEMPERAMENT OCH ADHD

ADHD och trots kan ses som extremvariationer av vanliga temperamentsdrag.

**ADHD:** Hög extraversion, hög negativ affekt and låg självreglering.

**Trots:** hög negativ affekt.

**Kan temperament förklara något utöver exekutiva funktioner?**

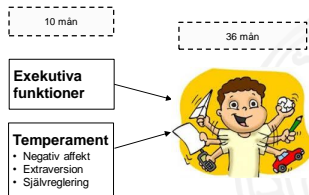
Nigg et al., 2004; Martel & Nigg, 2006; Gurevitz et al., 2012



21



## Studie I

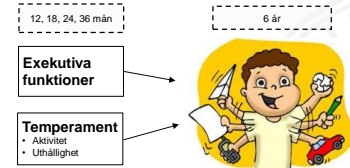


Frick et al., 2018

22



## Studie II

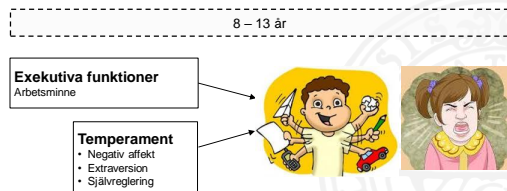


Frick et al., 2018

23



## Studie III



Frick & Brocki, 2019

24



## Metod

**Exekutiva funktioner**  
Mättes i alla studierna med etablerade labbtester

**Temperament**  
Skattades av föräldrar

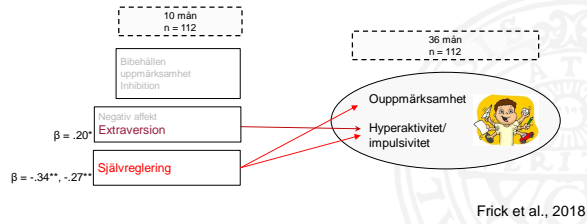
**Ouppmärksamhet, hyperaktivitet/impulsivitet och trots**  
Skattades av föräldrar och/eller lärare



25



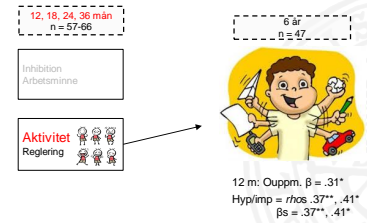
Resultat Studie I



26



Resultat Studie II



Temperament i relation till ADHD och Trots i skolåldern

	Ouppmärksamhet	Hyperaktivitet/ impulsivitet	Trots
Arbetsminne	-.19*		
Självreglering (temperament)	-.50**	-.49**	
Negativ affekt			.32*
Extraversion			

Frick & Brocki 2019



Emotionsreglering i relation till ADHD och uppförandestörning

	ADHD	Uppförandestörning
Exekutiva funktioner	-.21**	
Positiv emotionalitet	.23***	
Negativ emotionalitet		.48***

Forslund, et al. (2016).

29



Sammanfattning

Exekutiva funktioner kommer in i bilden senare.

Hög reaktivitet och låg reglering kan vara riskfaktorer för senare ADHD-symtom.

Extraversion: högre risk för ADHD.  
Negativ affekt: risk för trots.

Temperament, en viktig tidig markör medan exekutiva funktioner inte verkar vara det.

Effekterna är medelstora, dvs inte ett 1 till 1 förhållande.

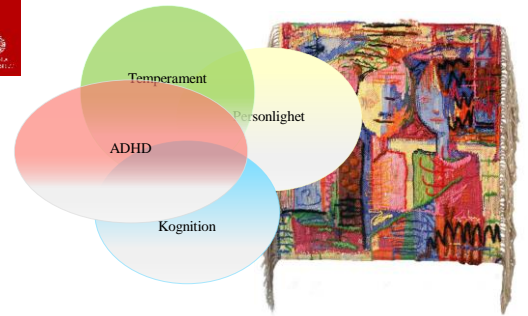


"Symtombilden vid ADHD påverkas av en rad olika faktorer. Kognitiva funktioner som till exempel arbetsminne och impuls kontroll spelar en viktig roll, men också mer personliga egenskaper som temperament påverkar uttrycket vid ADHD. Var går egentligen gränsen mellan personlighet, temperament och diagnosen ADHD? Och vilka temperamentsdrag är en risk för att utveckla diagnosen?"

31



ADHD-symtom påverkas av naturliga variationer i kognition, temperament och personlighet.  
I interaktion med miljö uppstår diagnosen ADHD.



Tack för att ni har lyssnat!

